

CS I dr. Gabriela Haja
Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Academia Română, Filiala din Iași
Str. Codrescu, nr. 2, cod 700489
Telefon/fax : 0040332106508
e-mail: gabihaja@gmail.com
http://www.philippide.ro/persoane/gabriela_haja.html

Cuvinte și forme în prima traducere românească integrală a *Septuagintei*

Secolul al XVII-lea a însemnat, pentru cultura scrisă românească, un secol de înflorire și de emulație spirituală. Au fost traduse, masiv, texte religioase din limbile slavonă, greacă, latină. Geniul lingvistic și hărnicia lui Nicolae Milescu Spătarul (1636, Vaslui – 1708, Moscova) au generat prima traducere integrală a *Septuagintei*, în limba română. Eruditul moldovean a făcut traducerea în deceniul șase al secolului și a folosit ca izvor principal ediția din 1597 a textului grecesc, tipărit la Frankfurt; rezultatul trudei sale ni s-a păstrat într-o copie manuscrisă, neșemnată, care se găsește la Biblioteca Academiei din Cluj-Napoca, sub titlul Ms. 45. Efortul său nu a fost lipsit urmări. Textul traducerii, revizuit probabil de mitropolitul Moldovei, Dosoftei, de care l-a legat o prietenie cu efecte importante în istoria tiparului și a tipăriturilor moldave, a ajuns în Muntenia, la București. Aici, sub patronajul domnitorului Șerban Cantacuzino, figură emblematică a umanismului românesc, și cu supravegherea fratelui său, stolnicului Constantin Cantacuzino, învățații Radu și Șerban Greceanu au putut porni la tipărirea, în 1688, a primei ediții integrale, în limba română, a *Bibliei*. Pentru Vechiul Testament s-a plecat, evident, de la varianta revizuită a traducerii lui Nicolae Milescu Spătarul, iar partea Noului Testament a reprodus, cu revizuirii și unificări, *Noul Testament*, publicat la Alba Iulia (Bălgrad), în 1648.

Aceste multiple contribuții la realizarea primei ediții integrale a *Bibliei* în limba română dau textului său un specific aparte, provocator și nu lipsit de dificultate în interpretare.

De altfel, textul face parte din lista izvoarelor textuale ale marelui dicționar al Academiei Române, conceput în format tezaur și având o perspectivă diacronică asupra limbii, *Dicționarul limbii române* (DLR) (1906-2010). De aceea, perspectiva pe care o voi aborda în comunicarea mea aparține lexicografului, preocupat deopotrivă de etimologie, evoluție formală și semantică, analiză a discursului, într-o privire integratoare asupra cuvintelor analizate întotdeauna contextual și conform uzului. Că *Dicționarul limbii române* este o operă ce surprinde istoria limbii române prin intermediul cuvintelor analizate lexicografic este, pentru cunoscători, o evidență.

Ceea ce ne propunem noi este să demonstrăm acest fapt prin intermediul cercetării unor cuvinte și forme din textul românesc de la 1688, comparate cu opțiunile de traducere ulterioare acestei date.